

EDİTÖRDEN

Vektör kaynaklı hastalıklar; uzun zamandır bitkilerin, insanların, evcil hayvanların ve vahşi yaşamın sağlığını tehdit etmekte ve özellikle tropikal ve subtropikal bölgelerde yıkıcı etkiler meydana getirmektedirler. Bunlar arasında kene kaynaklı hastalıklar; kıtalar genelinde halk sağlığını ve hayvan sağlığını ciddi şekilde tehdit eden, kritik ve giderek büyüyen global bir sorun ve küresel ekonomik yük olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Sürekli yeni türlerin teşhis edildiği kenelerin global yayılışı ve buna bağlı "*emerging*" ve "*re-emerging*" kene- kaynaklı hastalıkların artışı büyük ölçüde iklim değişikliği, arazi kullanım değişikliği, ticaretin küreselleşmesi, insan ve hayvan hareketliliğinin artması, yanlış veya yetersiz Çevresel ve Sosyal Yönetişim (*Environmental and Social Governance*) gibi insan kaynaklı multifaktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu faktörler, kene popülasyonlarının coğrafi yayılımını hızlandırarak, kene-kaynaklı çeşitli patojenlerin (virüsler, bakteriler, protozoalar, nematodlar, mantarlar ve hatta bulaşıcı prion proteinleri) dünya çapında yayılmasını kolaylaştırmıştır. Global ölçekte hem kenelerin ve hem de kene-kaynaklı hastalıkların yol açtığı küresel kümülatif ekonomik kayıplar büyüyerek artmakta ve sonuçları yıkıcı boyutlara ulaşmaktadır.

Sonuçlar insan sağlığının çok ötesine uzanmaktadır. Kene kaynaklı enfeksiyonlar, hayvancılıkta verimliliği baltalamakta, vahşi yaşamın korunmasını tehdit etmekte, gıda sistemlerini ve gıda güvenliğini bozmakta ve özellikle düşük gelirli ve kaynak kısıtlı bölgelerde ekonomik kayıpları artırmaktadır. Bu zincirleme etkiler gıda güvensizliğini şiddetlendirmekte, yoksulluğu derinleştirmekte ve zaten kırılgan olan sağlık ve tarım sistemlerine ek yük bindirerek Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (*Sustainable Development Goals*) doğrudan tehdit etmektedir.

Sürekli büyüyen bu küresel krizle mücadele; holistik yaklaşımla bütüncül, çok disiplinli ve disiplinler arası çözümleri esas alan bir paradigma değişikliğini gerektiriyor. Bu kapsamda, insan, hayvan ve çevre sağlığı arasındaki ayrılmaz bağlantıları tanıyan Tek Sağlık yaklaşımı, kene kaynaklı hastalıkların izlenmesi, önlenmesi ve kontrolü için kritik bir çerçeve sunuyor. Bu küresel kümülatif ekonomik zorluklarla mücadele stratejileri, "Tek Sağlık" konsepti temelinde oluşturulmalıdır.

Prof. Dr. Abdullah İnci

Türkiye'de ve bulunduğumuz coğrafyada en önemli vektör artropodlardan biri olan keneler ile ilgili bu derleme kene türleri, dağılımları, vektöryal yeterlilikleri, tıbbi ve veteriner önemleri, kene-patojen etkileşimleri, ortaya çıkan/çıkacak kene kaynaklı hastalıkların tehditleri, riskleri, entegre kene kontrol stratejileri ve bu hastalıkların ekonomik olarak maliyetlerini irdelemekte ve genel bir bakış açısı sunmaktadır.

Yaptıkları bu örneği az bulunur çalışmaya katkıda bulunan bütün hocalarımıza teşekkür eder, bilimsel çalışmalarınıza ve birikimlerinize yararlı olmasını umuyorum.

Prof. Dr. Yusuf Özbel

Baş Editör